

Az Egyenlő Bánásmód Hatóság hírlevelének különszáma

a TÁMOP 5.5.5-ös projekt képzéseiről

Módos Dominika: KI-teremtés

2011. január

TÁMOP-5.5.5/08/1 - A diszkrimináció elleni küzdelem – a társadalmi szemléletformálás és hatósági munka erősítése

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg

Infovonal:
06 40 638 638
nfu@nfu.gov.hu • www.nfu.hu

Kedves Olvasóink!

A 2010 szeptembere óta eltelt 4 hónap alatt 7 sajátfejlesztésű tréninget szerveztek meg az Egyenlő Bánásmód Hatóság munkatársai. A képzéseken 132 fő vett részt.

Az utolsó oktatási nap végén a közreműködőknek 37 szempont szerint kellett értékelniük képzési programunkat. A résztvevők visszajelzései alapján kijelenthetjük, továbbképzéseink elnyerték a hallgatók tetszését. Decembéri és januári programjainkra sokan azért jelentkeztek, mert barátjuktól, munkatársuktól vagy ismerősüktől azt hallották, az EBH-nál európai uniós finanszírozású, gyakorlatorientált, s színvonalas képzésben részesülhetnek.

S hogy mitől elégedettek a közreműködők? Erről olvashatnak idei első különszámunkban. A tréner, az előadók és a hallgatók osztják meg Önökkel tréningünkkel kapcsolatos tapasztalataikat. Bízunk abban, hogy személyes hangvétellű írásainkkal érzékeltetni tudjuk képzéseink légkörét és szellemiségét.

Végezetül ne feledjék: tréningjeinkről az Egyenlő Bánásmód Hatóság honlapján tájékozódhatnak, a <http://www.egyenlobanasmod.hu/tamop> URL címen. E felületen a közérdeklődésre számot tartó projektinformációk mellett az aktuális jelentkezési lapokat is megtalálhatják.

Reméljük, Önt és ismerőseit is hallgatóink között üdvözölhetjük!

Mi rajzolunk, mert mi látunk

Dr. Pánczél Márta, a TÁMOP 5.5.5-ös projekt vezetője, jogász, szociológus, szociálpolitikus, közgazdász, s mindemellett sokat tapasztalt tréner. Immár több mint fél évtizede vezet saját élményű képzéseket, de még mindig megrázza az a fajta felkészültségbeli hiányosság, ami odafigyeléssel, tudással, tapasztalattal pótolható lenne.

EBH: Nem gyakori, hogy egy hatóság – jogszabályban rögzített feladatai mellett – önkéntes vállalásokkal bővíti ki tevékenységi körét. Miért volt szükség arra, hogy az EBH akkreditált felnőttképzési intézménnyé váljon?

P.M.: Az Egyenlő Bánásmód Hatóság vezetői tisztában vannak azzal, hogy a társadalmi problémákat nem lehet pusztán jogi eszközökkel megoldani. Elkötelezettek és érzik a felelősségüket abban is, hogy a hatósági jogalkalmazásban felhalmozott speciális tudást és tapasztalatot minél szélesebb körben átadják másoknak is. Ehhez ad keretet a projekt és eszközt az akkreditáció.

EBH: Mi a célja az EBH munkatársai által fejlesztett háromnapos tréningnek?

P.M.: A diszkrimináció elleni küzdelem, információátadás, tapasztalatszerzés, érzékenyítés. Információátadás, azaz az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos jogi tartalmak, a személyiségünkről és a társas kapcsolatainkról szóló, az iskolai szocializáció-

ban jellemzően nem megszerezhető tudástartalmak közvetítése. A tapasztalatszerzésre azért van szükség, hogy résztvevők a lexikális tudás bővítése mellett védett környezetben, jogeseteken és szituációs helyzeteken keresztül meg is éljék, mit jelent a hátrányos megkülönböztetés. A védett környezet megteremtése elengedhetetlen ilyen típusú képzésekben, hiszen a résztvevők szándékoltan mély érzelmi hatásoknak vannak kitéve. Nyilvánvaló, hogy mindenki másként, sajátosan reagál egy-egy őt megérintő problémára, gyakran saját előítéletességének először megtapasztalt élményére. Minden csoportban akadnak résztvevők, akik sérülékenyebbek, mint a többiek, ezért fontos, hogy a tréningvezető biztonságos, kiszámítható, szakszóval élve úgynevezett védett környezetet teremtsen a hallgatók számára, amelyben folyamatosan nyilvánvaló a mindenki megtartására irányuló szándék. Nagyon sok olyan mechanizmusnak vagyunk részesei, amelyek számunkra természetesek. Környezetünk nem annyira mobilis még, mint amennyire lehetne, gyakoriak és makacsul fogva tartanak bennünket a társadalom zárványai, bezáródásaik. Szűk mezsgyéje van társadalmi méretű találkozási lehetőségeinknek kevés találkozási ponttal, ezért magatartásaink hatásairól gyakran nincsenek közvetlen tapasztalataink, s ha mégis vannak, az észlelésnek útját állja számos előítéletünk. A mobilizációs hiány miatt nincs egymásról annyi közvetlen és

hiteles információknak, amennyi lehetne, hiedelmekkel, félelmekkel, sztereotípiákkal pótoljuk és értékterhelt ideológiákkal igazoljuk azokat. Úgy szoktam fogalmazni, hogy az Egyenlő Bánásmód Hatóság képzésén *saját magunkhoz érzékenyítjük magunkat*, s mindezt azért, hogy megtaláljuk magunkban azokat a generált és gyakorta spontán mechanizmusokat, amelyekről nagyon könnyen válik előítéletessé és potenciális diszkriminálónak bárki.

EBH: Kik alkotják a képzés célcsoportját?

P.M.: Munkaadók, munkavállalói érdekképviselők, a központi közigazgatás szervezeti, az EBH társhatóságai, civil szervezetek, önkormányzatok, valamint a kisebbségi önkormányzatok. Hatalmi aspektusainál fogva a közigazgatás az egyik leggyakrabban diszkrimináló közeg, ezért tartjuk szükségesnek, hogy minél több közigazgatásban dolgozó szakember vegyen részt a képzésben. A központi közigazgatás munkatársainak részvétele pedig azért fontos, mert a központi közigazgatásnak van az alrendszerén és a kommunikációs eszközrendszerén keresztül komoly lehetősége arra, hogy tömeges méretben felismerhetővé tegye és társadalmi méretekben ártó, kerülendő jelenséggé nyilvánítsa a diszkriminációt. Nagyon fontos szerepük van a civil szervezeteknek is, hiszen leggyakrabban ők a közvetítők az áldozatok és a Hatóság között. S még valami, amiről nem szabad megfeledkezni. Az EBH 2009 őszén decentralizálva szolgáltatásainak egy részét, létrehozta az egyenlő bánásmód referensek országos hálózatát. Referenseink szintén közvetítők. Az ingyenes jogi segítségnyújtás mellett helyi partnerségek kialakításával részt vesznek a tudásmegosztásban és terjesztik az egyenlő bánásmód kultúráját.

EBH: Igen heterogén célközönséggel dolgoznak. A háromnapos képzésen van lehetőség arra, hogy az akkreditált tananyagtartalmat az adott csoport jellemzőihez, igényeihez igazítsák?

P.M.: Igen, jelentős mozgásterünk van, a szituációs helyzetgyakorlatokat és a jogeseteket igyekszünk a célcsoport sajátosságai alapján kiválogatni. A közigazgatásban dolgozók esetében például különleges jelentősége van annak a gyakorlatnak, amelyben különböző hátrányokkal küzdők és nem küzdők szerepeit adjuk a résztvevőknek. A feladat ismeretése után a tréner értéksemleges kérdéseket tesz fel iskoláról, családi környezetről és a hallgatók aszerint lépnek előre vagy hátra, hogy kapott szerepükben igennel vagy nemmel válaszolnak. Nagyon gyakran lépegetnek kizárólag hátrafelé e gyakorlat során olyanok, akiknek saját élethelyzete teljesen más, mint amilyenbe bele kell helyezkednie a szituációs feladat során. Sokan e gyakorlat elvégzése közben élnek meg először az ún. elszakadás-élményt, azt, hogy milyen érzés kirekesztettnek lenni, lecsúszni a társadalmi ranglétra legalsó részére, ellenére, számukra nem választható adottságok miatt. Hogy egy más példát is említssek olyan civil szervezetek képviselőinek, akik egy-egy hátrányos helyzetű csoporttal foglalkoznak. Identitásukban markánsan jelen a segítő szándék és a meggyőződés az elkötelezettségről. Számukra olyan szituációkat teremtünk, amelyben a segítettek szemszögéből néznek szembe az általuk megkérdőjelezhetetlennek, jónak és hatékonynak tartott segítségnyújtási szándékokkal és módszerekkel. Megélik és átélnek, a sztereotip ítéletalkotás spontán folyamatait és azok hatását a segítettekhez fűződő viszonyaikban.

EBH: Az EBH 2013 első félévéig vállalt kötelezettséget arra, hogy A diszkrimináció elleni küzdelem, a társadalmi szemléletformálás és a hatósági munka erősítése című projekt keretében 70-80 képzést megszervez. A különböző szociológiai kutatások eredményeit figyelembe véve kijelenthetjük: az európai uniós program négyéves időtartama alatt csak elindítani lehet egy folyamatot, annak eredményei később, jó esetben is minimum egy évtized múlva válnak érzékelhetővé. Gondoltak már arra, hogy mi lesz a felhalmozott tudással, a kidolgozott tananyaggal 2013 után?

P.M.: A képzési program tananyaga egyedülálló abban, hogy azt a hatósági jogalkalmazást végző jogászok fejlesztették. Az érzékenyítő tartalom pedig közel 40 tréningen csiszolódott eddig. A tananyagba a projektben további kb. 70 tréning tapasztalatát csatoljuk vissza. 2013-ban, a projektzárás után azonnal használható tananyagtartalomként adjuk át e tananyagot a felsőoktatási és felnőttképzési intézményeknek, hogy a felsőoktatás részévé válhasson. Négy év alatt kb. 1500 fő vesz részt a tréningjeinken – közöttük pedagógusok és különféle döntéshozók is –, akik különböző mértékben, de mindenképp elsajátítják az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos kívánatos szemléletet. Ez a másik garanciája a felhalmozott tudás folyamatos átadásának, mert saját szakmai és civil környezetükben ők, a képzésben résztvevők is továbbkövetítik e szemléletet.

EBH: Többször használta a kifejezést: szemlélet. Mit ért alatta?

P.M.: Hallgatóink elsajátítják a diszkrimináció felismerésének képességét,

megtapasztalják hátrányait, és a komplexitását abban, hogy mindannyian áldozataivá válunk, nemcsak akkor, ha elszenvedjük, hanem akkor is, ha okozzuk azt.

EBH: Mi volt eddig a legmeggrázóbb tapasztalata?

P.M.: Mindig megérint a méltósága annak a nehéz küzdelemnek, amelyet a saját előítéleteinkkel vívunk. Ha konkrét esetet kell említenem, akkor egy csoportfeladat jut eszembe. Kértem az egyik tréningen, hogy a csoportokba osztott résztvevők képzeljék el és rajzolják le azt a házat, országot, munkahelyet... stb. amelyben egyenlőként élnének együtt. Az egyik kiscsoportban látásérültek is voltak. Amikor elkészültek az alkotások, kértem, hogy a csoportok mondják el, milyen stratégiát választottak a közös otthon, élettér kialakításához. Az említett csoportban a látók kijelentették: „Mi rajzoltunk, mert mi látunk.” Kis szünet után még hozzátették: „Ők nem is nagyon akartak.” Kiderült e gyakorlatban is, hogy számos értékerhelt beidegződés irányít bennünket. Hogy a saját lehetőségeink és érdekeink vezette magatartásainkban gyakorta leahagyunk, elhagyunk és kihagyunk másokat. A tréning, arra vezeti rá a résztvevőket a jogi megoldásokkal és az érzékenyítő tartalmakkal egyaránt, hogy felismerjük, közösségben élünk. Az életterünk akkor lesz a legmegfelelőbb, ha mindenki részt vehet tudásával és tudatlanságával, lehetőségeivel és korlátaival, eszközeivel és eszköztelenségeivel is annak alakításában. E felismeréshez egy-egy csoport eljuttatásában az Egyenlő Bánásmód Hatóság jogászainak, a nagy tudású és elkötelezett jogi trénerársaknak a közreműködése nélkülözhetetlen.

Lelkesedés és elköteleződés

Nem csupán a résztvevőket, hanem a trénereket is inspirálják az interaktív feladatok – mondja dr. Kossuth Borbála hatósági jogász, az Egyenlő Bánásmód Hatóság sajátfejlesztésű képzési programjának egyik oktatója. Ő is, mint minden cikkünkben megszólaló tréner hangsúlyozza, hogy a háromnapos képzés során az előadók legalább annyit tanulnak a hallgatóságtól, mint azok tőlük. Írásunkban 4 jogi tréner tapasztalatait olvashatják.

Dr. Gregor Katalin (témája: diszkrimináció a munka világában)

Egy-egy a rádióban, televízióban elhangzó hír, vagy a sajtóban olvasható nem túl terjedelmes írás kevésbé alkalmas arra, hogy az állampolgárok pontosan megértsék, mivel is foglalkozik az EBH, mi is az a diszkrimináció. A képzésünk résztvevői azonban átfogó jogi ismereteket szerezhettek a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatban, s talán nem túlzás kijelenteni: intenzív, interaktív módon vonjuk be őket az EBH ügyeibe. Bár látszólag kisszámú hallgató vesz részt tréningjeinken, ám a résztvevők kapcsolati hálója révén tízezrekhez jutnak el az itt elhangzó információk.

A hallgatók téma iránti elkötelezettségét mutatja, hogy gyakran nem elégednek meg az előadáson elhangzó információkkal, s még annál is több ismeretre vágnak, mint ami a kiosztott kézikönyvben szerepel. Örömteli pillanat az is, amikor visszakerdeznek a hallgatók, hisz ez azt mutatja, hogy érdeklődnek a téma iránt, s gondolkodnak az elhangzottakon. Nem jellemző, hogy valaki némán üli végig a jogi modul foglalkozásait. Bár én vagyok a második nap

utolsó előadója, mégis lelkes hallgatók ülnek az óráimon.

Dr. Gáti Anikó (témája: esetismertetés)

Mi, trénerek már akkor sokat tanulunk, amikor a felkészülés során átnezzük egymás anyagait, hisz ezáltal szélesebb spektrumát láthatjuk az EBH által vizsgált problémakörnek. Erre azért van szükség, mert bár nincs közöttünk egyértelmű specializálódás, ám valamiféle szakosodás mégiscsak tetten érhető a Hatóság jogászai között. Én például elsősorban a fogyatékkal élőkkel és az oktatáshoz kapcsolódó diszkriminációs ügyekkel foglalkozom.

Az esetismertetés egyébként hálás feladat. Egyértelmű, gyorsan áttekinthető ügyeket dolgozunk fel ezen a két tréner által vezetett interaktív foglalkozásokon. Az oktatók játsszák a panaszost és az eljárás alá vont bepanaszoltat, míg a résztvevők hatósági jogászként igyekeznek kideríteni, történt-e hátrányos megkülönböztetés. Fantasztikus érzés, amikor az esetfeldolgozás során olyan kérdéseket fogalmaznak meg a laikus résztvevők, amelyeknek bár nem

minden esetben megalapozott a jogi hátterük, ám jogosak, józan paraszti ésszel megokolhatóak.

Dr. Kossuth Borbála (témája: a munka világa, esetismertetés)

A résztvevőkre erős hatással van az érzékenyítő modul. Ez részben természetes is, hiszen e témakör feladatai elsősorban az érzelmekre hatnak, s azonnal feldolgozható információkat közvetítenek. Különösen igaz ez akkor, ha van a csoportban védett tulajdonsággal rendelkező hallgató. Az ő reakcióját, észrevételeit, tapasztalatait figyelik a többiek, az ő viselkedése elgondolkodtatja a csoporttagokat.

Az EBH munkatársai számára sem érdektelenek e képzések. Egyrészt azért, mert tréningjeinken közvetlenül szembesülhetünk a védett tulajdonsággal rendelkezők problémáival. Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy az oktatás során létrejövő közvetlen kapcsolat rávilágít a hallgatók és a trénerek közötti kommunikációs különbségekre. Ez utóbbit azért fontos megemlíteni, mert eltérő fogalomhasználat jellemzi a Hatóság szakembereit és a panaszosokat. A zaklatás fogalmát például egészen másként értelmezik a hétköznapi beszélgetések során, mint a jogi nyelvben. A köznapi beszédben inkább büntetőjogi értelemben használják e kifejezést az emberek (szexuális moleztálás, telefonos zaklatás stb.), azaz valamiféle fizikális támadáshoz társítják. Ezzel szemben az Ebktv. szövege értelmében a fő hangsúly

azon van, hogy zaklatás esetén el-lenséges, támadó, megszegyenítő környezet alakul ki egy védett tulajdonsággal rendelkező személy körül – annak védendő tulajdonsága miatt. Végül nem szabad meglepednünk arról a tényről sem, hogy képzésünkön az érdekképviselői szervezetek képviselői megismerhetik a hatósági eljárás menetét, ezáltal sokkal hatékonyabban tudják képviselni a panaszosokat az EBH előtt.

Dr. Kegye Adél (témája: jogeset-megoldás)

Az EBH által szervezett képzéseken heterogén összetételű csoportokkal dolgozunk együtt, ennek következtében mindig új, a korábbtól némileg eltérő megvilágítást kap egy-egy ügy. Példaként említeném, hogy más a csoportos létszámleépítés megítélése egy kizárólag az életkor mint védett tulajdonság által jellemezhető csoportban, s más akkor, amikor fogyatékkal élők, vagy alacsony társadalmi státuszúak is ülnek az óráinkon. Hallgatóink számára azért is hasznos a képzés, mert elmagyarázunk nekik azokat az alapfogalmakat, amelyek bár a köznapi beszédben is előfordulnak, ám a jogi szaknyelvétől eltérő jelentéstartalommal. Szemléletes példám e jelenségre az, hogy nem minden igazságtalanság hátrányos megkülönböztetés.

A résztvevők mondták

- Utálom, ha szívességet kell kérnem ahhoz, hogy elintézhessem a dolgaimat – mondja Balogh Hajnalka, az Egyenlő Bánásmód Hatóság egyik decemberi tréningjének résztvevője. Maga is fogyatékkal élő, ezért pontosan tudja, hogy milyen problémákkal szembesülnek nap mint nap azok, akik valami miatt különböznek a többségi társadalom tagjaitól. Egy heterogén összetételű csoport négy tagját faggattuk a képzéssel kapcsolatos tapasztalataikról. Balogh Hajnalka, Komáromi-né Gábor Éva, Muraközy Erzsébet és Oláh Jánosné Mária válaszoltak kérdéseinkre.

EBH: Miért jelentkezett az Egyenlő Bánásmód Hatóság tréningjére?

Éva: Kíváncsi voltam arra, hogy milyen eredményeket sikerült eddig elérni hazánkban az egyenlő bánásmód terén.

Erzsébet: Több információhoz szerettem volna hozzájutni az EBH működésével, tevékenységével kapcsolatban.

Mária: A gyakorlatban közvetlenül alkalmazható, továbbadható tudásanyagra vágytam.

Hajnalka: Megítélésem szerint Magyarországon még gyerekcipőben jár az esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód. Bár az akadálymentesítés témaköre folyamatosan megjelenik a közbeszédben, ugyanakkor az egyenlőségi hozzájárásról mint erőfőfogalomról még mindig keveset hallani.

EBH: Mi volt az elmúlt három nap legjelentősebb történése az Önök számára?

Éva: Olyan ismeretekre tettem szert, amelyeket továbbadhatok a kollégáimnak. Az előadók és a résztvevők közötti közvetlen, oldott kapcsolatnak köszönhetően még a bonyolultabb okfejtéseket is sikerült gyorsan elsajátítanunk. A közvetlen kontaktus létrejöttéhez az olyan apróságok is hozzájárultak, mint az, hogy az első nap reggelén névre szóló tananyagokat, s kitűzőket kaptunk, így az első pillanattól fogva meg tudtuk szólítani egymást. Végül meg kell említenem azt is, a képzés során csoporttársaimat figyelve döbbsentem rá: a fogyatékkal élők ugyanolyan munka- és teherbírási emberek, mint mi vagyunk.

Erzsébet: Nekem leginkább az önismereti tréning feladatai tetszettek. Ezek között több is akad, melyekből ötleteket meríthetek mind civil kapcsolataim harmonikusabbá tételéhez, mind pedig szakmai munkám fejlesztéséhez. Az elmúlt napokban egyébként megdöbbenéssel tapasztaltam, hogy azok a csoporttársaink, aki valamilyen fogyatékossgal élnek, sokkal bevállalósabbak a hétköznapi próbatételek tekintetében, mint az úgymond egészségesekek. Hogy egy

példát említsek, itt az épületben célszerűbb páternoszterrel közlekedni, mint a hagyományos lifttel, mert az előbbi közelebb van a tantermünkhöz. Míg a fogyatékkal élő résztvevők azonnal utazni mertek a páterrel, addig mi, egészségesek be sem mertünk szállni a felvonóba.

Mária: Az ilyen alkalmak is hozzájárulnak ahhoz, hogy megváltozzon a

többség „ferde felfogása” a kisebbségekkel kapcsolatban.

Hajnalka: A ferde felfogás nyilván a másik – másként élő, viselkedő, gondolkodó – nem ismeréséből fakad. Az EBH képzése hozzájárul ahhoz, hogy – a szerepjátékok révén – egy kis időre mindenki kisebbségbe kerüljön, így megtapasztalja, milyen lehet többé-kevésbé kirekesztő környezetben élni – *másként*.